

Semnul ca entitate fractală în concepția lui C.S. Peirce

Article history:

Received: 31.10.2025

Accepted: 03.12.2025

Available online: 31.12.2025

<https://doi.org/10.56177/eon.6.4.2025.art.19>

CC BY-NC 4.0

Cristian PAȘCALĂU

Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca

babelrealm@yahoo.com

<https://orcid.org/0009-0005-7708-266X>

TITLE: "The Sign as a Fractal Entity in C.S. Peirce's Conception"

ABSTRACT: This essay aims to revisit C.S. Peirce's semiotic project within an interdisciplinary framework shaped by some speculative and terminological acquisitions from fractal geometry. To understand the internal dynamism through which speakers engage their semiotic levels, we refer to several Peircean postulates about the structure and development of the sign in the process of interpretation. In Peirce's conception, the sign reveals a fractal triadic structure that implicates the entire Universe as a matrix "permeated with signs." In other words, the sign proves to be a cognitive device for generating increasingly complex semiotic structures.

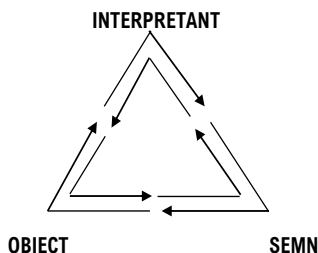
KEYWORDS: sign, object, interpretant, intuition, semeiosis, fractals, knowledge, concept.

REZUMAT: Prezentul eseu își propune să reviziteze proiectul semiotic al lui C.S. Peirce, într-un cadru interdisciplinar conturat de câteva achiziții speculative și terminologice din geometria fractală. Pentru a înțelege dinamismul intern prin care vorbitorii își actualizează planurile semiotice, ne raportăm la câteva postulate peirceiene despre structura și dezvoltarea semnului în procesul de interpretare. În concepția lui Peirce, semnul dezvăluie o structură triadică fractală care implică întregul Univers ca o matrice „perfuzată cu semne”. Altfel spus, semnul se dovedește un dispozitiv cognitiv pentru generarea unor structuri semiotice din ce în ce mai complexe.

CUVINTE-CHEIE: semn; obiect; interpretant; intuiție; semioză; fractali; cunoaștere; concept.

Natura semnului și a obiectului

Inspirat de filosofia lui Platon, Charles Sanders Peirce a fost constant preocupat de problema semiozei nelimitate, dezvoltând ideea că nu există credințe infailibile sau niveluri absolute pentru cunoștințele umane. Scepticismul lui Peirce își proiectează punctul culminant grație sugestiei conform căreia cunoașterea este nelimitată ca potențial, dar simultan tributară limitelor percepției. Semioticianul american propune o structură a semnului diferită de modelul diadic din structuralismul lui F. de Saussure (1998, 85-96). Mai precis, în generarea semnului, intervin entități în triplă conexiune: obiectul, semnul (representamenul) și interpretantul (Peirce 1990, 268-275). Schematic, structura poate fi redată astfel:

Obiectul poate fi orice conținut susceptibil de a fi gândit și exprimat în rostire. Peirce scindează obiectul în două entități de natură radical diferită: obiectul fragmentar, exterior semnului (în terminologia lui Peirce, obiectul dinamic, adică mijlocul din afara semnului) și, respectiv, obiectul nemijlocit, care

este un fundament al semnului, în sensul că oferă deja un „precept de explicație” (1990, 272), un rudiment de configurare semiotică a complexelor relații ternare care constituie un semn.

Obiectul nemijlocit, adică obiectul așa cum apare el reprezentat în semn, se formează pe baza celui dinamic, însă imaginea acestuia din urmă este complet transformată. Obiecte fragmentare pot fi toate entitățile de tipul: piramidele, Ursa Mare, numărul șapte, Hamlet, planeta Neptun, frica de pisici, neîncrederea în predestinare, un topic pe un forum etc. Un astfel de obiect trebuie receptat, în conformitate cu Peirce, într-un context mai larg, într-o totalitate de obiecte corespunzătoare unei lumi în care obiectul în cauză este atribuibil, adică într-un sistem de semnificații.

Orice obiect, indiferent că e perceptibil prin simțuri, că e pur intelectual, că e posibil sau imposibil, constituie o zonă străină, parcellară, fractală, indescriptibilă în lipsa unor relaționări de ordin semiotic. Ca obiect semiotic vehiculabil în minte, el devine deja fundament pentru „propriul” semn, adică pentru o reprezentare a sa printr-o multiplă relaționare. Faptul că, pe un vapor, în largul mării, o conversație între două persoane poate avea ca obiect destinații turistice, o vânătoare de mistreți, nașterea și moartea Universului, ultimul film vizionat, ultima carte citită, viața politică, un meci de fotbal, o dorință de reușită la un examen etc. atestă că semnele reprezintă o imagine abstractizată a obiectelor, fixată în mintea vorbitorilor și înglobată într-un proces de cuprindere mai amplu, mereu mai amplu, care multiplică semnele și interpretanții la infinit.

Fie el o calitate (senzația de roșu), un fapt ca atare (căderea unui măr pe pământ), o legitate (legea gravitației) sau un element ficțional (*Odiseea* lui Homer), obiectul determină semnul să genereze un anumit interpretant prin prisma experienței colaterale a interpretului în privința obiectului (Peirce 1990, 273). Grație acestei experiențe, obiectul este fie proaspăt configurat, fie evocat sau recuperat într-o resurrecție semnificativă (Herțeg 2012, 30, 115-125). Procesul are loc chiar dacă, prin experiența colaterală, obiectul este creat în imaginație și adus la viață în semn, așa cum se întâmplă în operele de ficțiune, în diversele teorii științifice sau matematice sau în filosofie – toate aceste domenii implicând experiența mentală referitoare la obiect sub unghiul unor reguli și constrângeri specifice. În virtutea experienței colaterale a vorbitorilor, chiar și un semn care constă într-o similaritate fortuită cu un obiect absent este determinat, în fapt, de acel obiect. Chiar dacă obiectul semnului în sine nu apare evident, semnul nu încetează a fi semn, întrucât își fundamentează obiectul în virtutea experienței interpretului, care este capabil să facă toate conexiunile necesare în vederea interpretării ulterioare.

În ceea ce privește semnul propriu-zis, Peirce folosește două noțiuni – *semn* și *representamen* –, ambele fiind definite în mod aproape identic, drept prim substrat de reprezentare într-un complex de relații, cu diferența că semnul este atribuit constructelor mentale, iar representamenul, celor (potențial) extramentale (1990, 269).

A treia dimensiune a semnului este interpretantul (Peirce 1990, 236-241; 254-257; 269-275). Propriu-zis, pentru a-și da seama la ce anume se referă un semn, mintea trebuie să dețină o anumită experiență privitoare la obiectul semnului, experiență exterioară și colaterală semnului sau sistemului de semne ca atare. De exemplu, o operă de artă poate exploata bogăția sau limitele experienței publicului. Interpretantul presupune deja amplificarea semnului prin cunoaștere și interpretare, ceea ce implică necesarmente generarea de noi semne, în procesul semiozei nelimitate. Sporirea dimensiunii cognitive a semnului conduce, implicit, la generarea altui semn, mai cuprinzător cognitiv decât semnul inițial. Observăm că atât obiectul, cât și interpretantul, ca entități implicate în constituirea semnului, fac parte din semn și, în același timp, constituie entități diferite care țin de sfera altor semne, într-o varietate aproape infinită de interconexiuni. Dacă obiectul fragmentar este, prioritar, ceva perceptibil prin simțuri, ceva de care ne lovim organic, el imediat încetează să mai fie un component din ansamblul fizico-biologic care ne țese primul nivel de ființare, spre a deveni o engramă, o imagine mentală a realității exterioare care este internalizată în conștiință. Așa stând lucrurile, am putea afirma că obiectul fragmentar devine posibil grație imaginii lui semnice, grație explicației pe care subiecții umani o nasc în conștiință pentru a încerca o aproximare a contingentului. Numai că semnul nu se reduce la această primă tentativă de apropiere a lumii „extralingvistice”. Explicația primă generează efecte sau reacții cognitive și afective în conștiință, amplificând cunoașterea semnului, proiectând asociații mereu inedite în procesul de interpretare.

De fapt, acea explicație primă este încorporată în interpretantul semnului, adică în actul interpretativ prin care interpretul înțelege semnul inițial în raport cu obiectul, mai precis înțelege semnul inițial ca reprezentamen al obiectului (prin funcția de reprezentare) și, totodată, efectul procesului de semnificare. Astfel, tot ceea ce transmite semnul inițial în relație cu obiectul său devine obiect pentru un alt semn, pentru o nouă problematizare cognitivă ș.a.m.d. Pentru orice semn, există cel puțin un interpretant; Peirce discută trei tipuri de interpretanți: imediat, dinamic și final (Peirce 1990, 258).

Interpretantul imediat este doar o calitate sau o posibilitate prezentă în semn (de exemplu, semnificația obișnuită a unui cuvânt), fiind doar o premisă de interpretare. El ține exclusiv de calitatea impresiei pe care o produce semnul, deci se adresează, similar obiectului din realitatea extralingvistică, simțurilor, făcând din semnul inițial un obiect dinamic.

Interpretantul dinamic, mai „veritabil” decât cel imediat, are însă de-a face mai mult cu experiența legată de semn, chiar cu experiența corporală (de exemplu, o stare de agitație). Acesta constă în efectul nemijlocit pe care semnul îl produce asupra interpretului, prin „nemijlocit” înțelegându-se rodul experienței individuale în cadrul fiecărui act unic de interpretare. Mai precis, ține de o experiență a efortului fiecărui interpret de a-și angaja propriile puteri interpretative în slujba interpretării.

Interpretantul final constituie esența interpretării, care ar putea fi atinsă dacă gândirea sau interogația (în sens filosofic) ar fi împinse suficient de mult; este un fel de ideal al semiozei, întrucât deschide orizontul unei dezvoltări maxime a semnului inițial, în limitele interpretării trase de relația semnului inițial cu obiectul său. Constituie, totodată, dezvoltarea maximală a celui dinamic, adică efectul pe care semnul l-ar produce în orice minte, astfel încât, indiferent de circumstanțe, să reprezinte dezvoltarea maximală a semnului. În fine, este un rezultat la care interpretul ajunge numai dacă ia în considerare semnul la un nivel global de înțelegere, adică distinge semnul ca obiect, ca semn efectiv, ca reprezentamen al unui obiect și, implicit, distinge relațiile care îi conferă unicitate în universul semiotic global. Acest ultim tip de interpretant este o raportare ideală a destinului oricărui semn.

Problema intuiției și a conceptelor simplificatoare

În viziunea lui Peirce, obiectul este fundamentul pentru semn și interpretantul său, iar un semn, împreună cu secvențe ale interpretării sale, poate deveni un obiect pentru alte semne, mai complexe, și așa mai departe. Este un proces fără sfârșit, în virtutea căruia oamenii dobândesc simțul continuității și devin capabili să pună în conexiune elemente spațiale și temporale în dimensiuni metafizice (metaspațiale și metatemporale). Pentru a înțelege niveluri superioare de existență, oamenii trebuie să înțeleagă mai întâi mediul interacțiunilor lor fizice și rădăcinile biologice ale condiției lor. Prin limbaj, ei încapsulează cunoștințele în semne, care sunt net diferite de semnalele pe care animalele le folosesc pentru a comunica. Limbajul uman este întemeiat prin intuiție, care subordonează inteligența (la un anumit nivel, suma supremă a posibilităților la care animalele ar putea ajunge) și instinctul. Intuiția face posibil saltul ontologic care transformă omul dintr-un animal într-o ființă gânditoare.

Dacă, așa cum susține Peirce, la un nivel semiotic de bază, toate obiectele (care pot deveni obiecte estetice, de exemplu) sunt fundamente pentru dezvoltarea unui semn, putem conchide că responsabilitatea socială și interacțiunile cu posteritatea sunt aduse în prim plan de aruncarea-în-lume, așa cum a formulat-o Heidegger (2012). Complementar, putem vorbi, prin extensie, despre un multivers semiotic al cunoașterii, care, fragmentară, prin definiție, angajează subiectul în faze graduale de raționament și înțelegere (1990, 79-80). În acest sens, Peirce discută trei universuri ale cunoașterii, care corespund, la rândul lor, celor trei niveluri ale experienței umane cristalizate în așa-numitele „categorii cenopitagoreice” (Idem, 228-229): Primeitatea (bazată pe calitățile obiectelor percepute în mod fragmentar), Secunditatea (bazată pe experiența unui efort de a înțelege lucrurile la un nivel mai profund) și, respectiv, Treitatea (bazată pe intenționalitate grevată de conexiuni catalizatoare pentru semioza nelimitată).

Primeitatea conține întreguri autarhice, pure virtualități care își mențin un soi de imutabilitate în fața percepției, cu tot ce își are Ființa exclusiv în sine, prezent pentru o conștiință unică; este guvernată de principiile (auto)identității, noncontradicției, unicității; obiectele care compun acest univers sunt Idei sau Posibile, dar fără capacitatea de actualizare: „Ideile tipice ale Primeității sunt calități ale simțirii, sau

simple aparențe” (Peirce 1990, 229). Între exemple de primeități putem include chiar și figurile geometrice sau fractalii. Un poem ca *Uvedenrode* al lui Ion Barbu, ilustrativ pentru concepția poetului referitoare la poezie ca pură abstracție, „semn al minții” (Barbu 1920, 189), în care cuvintele ce denumesc obiectele empirice nu se mai autosemnifică, ci convertesc la viață tărâmul esențelor, „lumea purificată până a nu mai oglindi decât figura spiritului nostru” (*Ibidem*), conține viziunea latențelor primeității periceiene și dă expresie intenționalității creatoare de lumi singulare, raportabile exclusiv la categoriile sinelui:

„(...) actul creațiunii e lipsit de orice transcendență. El trebuie considerat drept rezultatul unui lung efort de integrare (conștient sau subliminar) chemat să corecteze ceea ce viața cuprinde în ea diferențiator, schematic. (...) realitatea noastră lăuntrică e închisă asemenea unui vrej șerpuitor ce crește împreună cu durată; un vrej care păstrează totuși – atrofiați, dar existenți – mugurii determinării sale: virtualități ale unei șovăitoare deveniri. Opera de artă e tocmai transpunerea în miezul acestor veleități de viață și prelungirea lor într-un plan de existență imaginar” (Barbu 1920, 185).

Acest univers obiectual poate fi corelat cu conceptul de factualitate la Heidegger (2012): mineralele sunt prezentificate în lume ca atare, în materialitatea lor brută, pasivă. În schimb, oamenii dau dovadă de facticitate, care înseamnă transcenderea, prin conștiință și acțiune, a materialității brute. La rândul ei, Secunditatea constituie universul obiectelor a căror existență se manifestă prin reacțiile lor brute, pe de o parte, respectiv al faptelor referitoare la aceste obiecte (reacții, evenimente, calități etc.); acest univers este guvernat de principiul contradicției și al terțului exclus (Peirce 1990, 230-231).

Treitatea (*Ibidem*, 234-236) reprezintă universul cofințării a tot ceea ce este necesitant: deprinderi, legi, chestiuni exprimabile în propoziții universale, axiome. Obiectele necesitante constituie tot ceea ce putem cunoaște prin raționament logic valid și formează universul propriu-zis al semnelor în calitate de reprezentamene cu interpretant mental. Acest univers se dovedește crucial pentru interpretarea semiotică: semnul care reprezintă altceva (obiectul dinamic, obiectul din afara semnului) și care este destinat să fie descifrat și interpretat într-un construct mai larg al minții implică dualitatea a ceea ce este ascuns (mister), respectiv dezvăluit (revelație), o polaritate de ordin platonician, mediată prin limbajul uman. Spre exemplificare, o Primeitate este culoarea roșie a unui măr, separată de măr ca senzație pură de roșu, o Secunditate este căderea unui măr roșu pe pământ, ca relație factuală brută între măr și pământ, iar o Treitate este legea gravitației, factorul mental prin care este explicată căderea mărului. Nu considerăm de prisos să observăm ca una dintre implicații la teoria lui Peirce faptul că miturile pot fi înțelese nu ca simple abstracții, ci mai degrabă ca un factor major al dezvoltării cunoașterii, ca obiect al propriei secvențialități metafizice a omului orientat spre viitor (Vîlcu 2013-2014, 92-99).

Înțelegerea dovedită de ființa umană pornește de la premisa generării semnelor ca secvențe de cunoaștere exercitată de o „inteligentă științifică” (Peirce 1990, 269), adică o inteligentă care se bazează pe experiență, postulând o fractalitate aparent imposibilă, asemănătoare jocurilor de limbaj imaginate de Wittgenstein (2005), în care toate conceptele simplificatoare sunt stocate în limbaj și vehiculate astfel încât membrii unei comunități lingvistice să știe despre ce vorbesc și în ce termeni o fac. Fără îndoială că nicio dimensiune socială nu ar putea exista în afara unui orizont de discurs posibil grație unui anumit idiom și a viziunii asupra lumii cristalizate în idiomul respectiv. Limbajul este o activitate prin orice subiect cunoscător își poate construi propria sa perspectivă asupra lumii, în cadrul perspectivei mai largi a comunității sale.

Sub acest unghi, raportul *intuiție* (conținut nemijlocit al unei cunoștințe, nedeterminat de altă cunoștință, care generează o impresie sau un concept nou, susceptibil de îmbogățire ulterioară în experiență) vs *cunoștințe bazate pe cunoștințe prealabile/judecăți* poate fi pus în termeni de „concepte simplificatoare” (Peirce 1990, 50-51 și Herțeg 2012, 33-37; 65-66; 75-76). De exemplu, conceptele de *spațiu*, *timp*, *realitate*, *materie*, *suprafață*, *expansiune*, *referință*, *coerență* ne dau o senzație de siguranță, de teren explicativ pe care suntem capabili să ne construim cunoașterea. Vorbitorii acceptă aceste noțiuni ca atare, astfel încât eforturile de angajare ale ființei în procesul de înțelegere să se îndrepte spre noi orizonturi conceptuale. Putem conchide că astfel de concepte sunt intuitive, în sensul că izvorăsc

dintr-o necesitate anterioară oricărei experiențe, și sunt aplicate cu necesitate ca temei explicativ în efortul de înțelegere și cunoaștere.

În viziunea lui Peirce, conceptele de spațiu și timp încapsulează, ca multe alte noțiuni abstracte, modalități de a aborda complexitățile impresiilor. Aceste concepte reduc complexitatea fenomenală prin atribuirea unei continuități sub forma simplificării mediate în percepție. Continuitatea devine fundalul conceptual care menține memoria cu latența portantă a constanței sale materializări. Din acest punct de vedere, orice act de cunoaștere este alcătuit din continuități fragmentate. Lumea în care trăim este externă cunoașterii noastre, iar subiecții vorbitori și cunoscători, ca entități ai acestei lumi, sunt externi propriei cunoașteri. Putem stabili, astfel, un dublu raport cu lumea: pe de o parte, lumea ne conține ca subiecți, acționând asupra noastră, iar noi, la rândul nostru, acționăm asupra lumii (chiar și în cazul în care acționăm asupra noastră înșine); pe de altă parte, suntem externi lumii și încercăm să o cunoaștem, fie pentru a fi mai eficienți în procesul de acțiune asupra ei, în transformarea naturii pe măsura nevoilor și a dorințelor noastre biologice și/sau spirituale, fie pentru a înțelege lumea și, odată cu ea, a ne înțelege pe noi înșine. *Realitatea* este un concept simplificator pentru lingvistică, filosofie, așa cum *materia* este un concept simplificator în fizică, chimie etc. Toate sunt constructe mentale care alcătuiesc un aparat al conștiinței și sunt generate printr-o formalizare a senzațiilor păstrate în minte ca impresii. Impresiile sunt legate nu de un obiect în sine, ci de senzațiile produse de acel obiect. Percepția subconștientă aplică senzațiilor conceptele simplificatoare de spațiu și/sau timp pentru a oferi fragmentelor de lume întindere și/sau continuitate. Astfel, senzațiile sunt simplificate și prinse într-o morfodinamică de spațiu, timp sau spațiu-timp. De exemplu, pipăirea unui obiect naște senzații ce pot fi captate doar într-o impresie de tip spațiu-timp, deoarece trebuie să li se aplice conceptul de spațiu ce oferă întindere obiectului, iar senzațiile tactile pot fi percepute doar în succesiunea lor. Observând o pălărie, conștientizăm acest obiect ca fiind întins, deci am aplicat anterior conceptul de spațiu. Ulterior, orice detaliere a obiectului, cum ar fi culoarea, nu poate fi conștientizată decât printr-o articulare conștientă de semnificații în structuri textuale. Senzația de roșu este captată numai în predicții legate de cutare sau cutare obiect colorat în roșu, fiind extrem de dificil pentru rațiunea în lucru să separe această senzație de întinderea obiectelor. O atare separare ar plasa senzația de roșu, ca „simplă aparență”, în categoria obiectelor Primeității. Jocul designațional din romanul *Micul Prinț* este revelator în această privință.

Semioza ca proces fractal

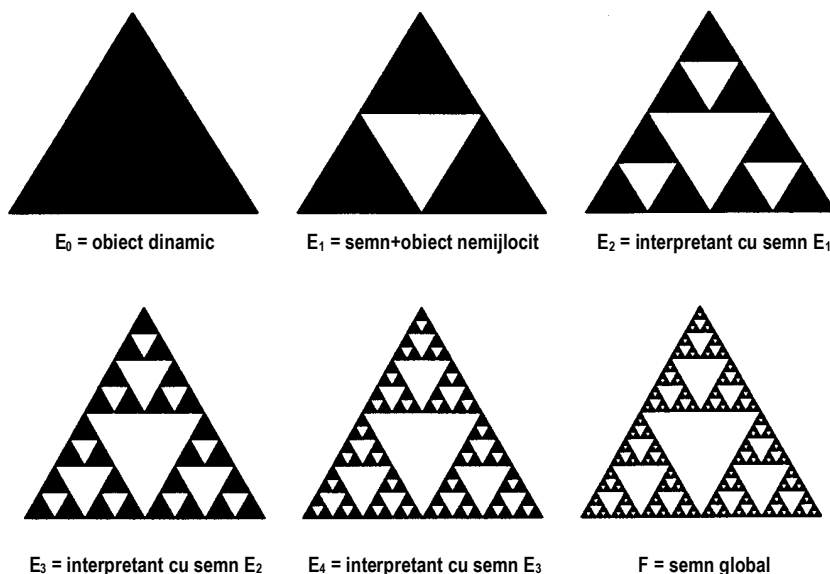
Semioza se desfășoară sub unghiul unei cauzalități a ideilor generate în experiență. O idee duce la alta, un semn naște alt semn, realitatea brută determină necesitatea unei legiferări mentale a faptelor, a obiectelor, a calităților. Treitatea este un univers generat de necesitatea acestei legiferări, antinomică primelor două universuri, în care conexiunea mentală lipsește. Semnele au rolul de a eficientiza, pentru profitul cunoașterii, relații altminteri ineficiente. Ajungem la plus-cunoaștere prin aplicarea semnelor. Iar semnul mediază între propriul obiect și gândul interpretant generat, în similaritate sau corespondență relațională. Relația dintre semn și obiect va fi similară celeia generate între interpretant și obiectul primului semn, pentru care interpretantul constituie o explicație suplimentară.

Prin urmare, semioza nelimitată se explică astfel: un obiect generează un semn care generează un interpretant pentru care obiectul împreună cu semnul constituie un obiect, iar interpretantul un semn care generează un alt interpretant pentru care obiectul, semnul și interpretantul constituie un obiect ș.a.m.d. Ca exemplu imediat de semioză: un topic pe forum, unde tema discuției ca atare este obiectul nemijlocit, cel care determină discuția de la bun început. Pe parcursul discuției, topicul devine obiect dinamic, sau, mai degrabă, un conglomerat de obiecte dinamice. Diversele opinii, interpretări, extrapolări etc. pe marginea topicului sunt reprezentamene și/sau interpretanți, care se pot multiplica virtualmente la infinit. Semioza lui Peirce dezvoltă o putere explicativă de ordin superior, întrucât își propune să pornească de la obiectele nonreduse și să își fixeze finalitatea în constructul total, căutând explicația generării acestuia.

Obiectele matematice pot lumina un aspect fundamental pe care Peirce l-a surprins în natura semnului: semnul este *infini* între limite finite, adică este o *entitate fractală*. Pe lângă infinita potențialitate a lui de actualizare (printr-un semn putem identifica un infinit număr de obiecte în sine ce

aparțin unui mod de a fi și putem include semnificații ale unui semnificat într-un număr infinit de constructe textuale), semnul este infinit prin potențialitatea lui internă de reconfigurare. Mai mult, apropierea unui fractal de un semn (pe baza unor profunde problematizări ale semnului) poate pune în evidență specificul potențialității transpuse la nivelul formei primare. Un obiect matematic va fi apropiat de morfodinamica unui semn, dar nu va circumscrie întregul semn. Interacțiunea semn – obiect ține de interfață, în timp ce gândirea profundă implicată în generarea semnului este una morfodinamică. Semioza implică aspecte geometrice, prin care sunt captate intuiții, revelații, dimensiuni inedite ale experienței (Peirce 1990, 170-176). Intuirea unui mod de a fi este, și ea, gândire, tradusă în crearea unor potențialități de a fi și de a relaționa; este deci configurare geometrică a unor constructe mentale. Peirce concepe semnul drept o captare de raporturi ca tensiuni generative, chiar și în interiorul unui singur obiect, întrucât fiecare obiect este un sistem în sine, putându-se vorbi despre o fractalitate a sistemelor. Această captare devine vizibilă prin geometrizarea funcțiilor generative, prin crearea de obiecte (matematice) ideale, de complexități diferite, care se apropie de natura activ-energetică a elementelor/obiectelor existente în lume. Analogia unor semnificate cu obiecte matematice fractale poate deveni un instrument util și în decelarea procesului de semioză.

Urmărind construcția fractalului numit *triunghiul* sau *sita lui Sierpinski* (Boutot 1997, 40) putem observa progresia semnului văzut ca „emanație a obiectului său” (Peirce 1990, 272). Pentru a urmări acest fractal, considerăm că orice actualizare ce ține de un anumit tip de construct reprezentational are un substrat obiectual limitat la un triunghi echilateral (E_0), iar concretizarea semiotică a acestui substrat se realizează printr-o funcție generativă care constă în eliminarea unui triunghi în raport cu substratul (obiectul dinamic). Astfel, substratul prim E_0 se împarte în patru mici triunghiuri egale, apoi se elimină triunghiul (inversat) din centru. Fiecare concretizare reprezentatională continuă aplicarea acestei funcții operând propria reducere a posibilităților de formare a substratului. Semnul „care este propriul său semn, conținând propria sa explicație și pe cele ale tuturor părților sale semnificative; și, conform acestei explicații, fiecare asemenea parte are altă parte ca obiect” (*Ibidem*) este fractalul final, de natură infinită, fiind partea potențială ce nu poate fi eliminată din niciun model reprezentational corespondent.

Prin urmare, semnul global este un semn ce captează natura potențială a modului de a fi semn, potențialitate sondată prin reduceri succesive. Fractalul poate fi întrezărit în cadrul unui demers comparativ al actualizărilor. Apare aici o relativă contradicție: semnul global ca proiecție maximală de

cunoaștere ar presupune paradoxul limitării interpretanților. Oricât am studia realitatea, nu am putea găsi actualizări complete ale semnelor globale constituente. Semnul global apare într-un exercițiu comparativ și este un semn prin care se transpun limitele actualizării în raport cu potențialul oferit de cumulusul de obiecte care constituie realitatea primară care determină semnul.

Pe baza concepției lui Peirce, extrapolând, deducem că toate obiectele lumii sunt fractale, doar că nu le recunoaștem astfel datorită unor reduceri cognitive, din cauza unor concepte simplificatoare pe care ne întemeiem cunoașterea. Implicațiile în această direcție a teoretizărilor sistemului cognitiv în ansamblul său nu sunt greu de ghicit: imposibilitatea cunoașterii totale a obiectelor în sine; reducerile operate de conceptele simplificatoare; actualizarea reductivă din potențialitate. Semnul reduce obiectul întrucât îi aplică anumite concepte simplificatoare ca iluzii ale unor obiectivități, prin intermediul cărora subiectul are senzația de teren solid la un nivel subiacent percepției, pe care își poate construi și fixa demersul cognitiv. Reducerile se aplică succesiv, ajungând la un paradox: posibilitățile de exprimare prin actualizarea liniilor definitorii pentru fiecare obiect sunt infinite. Dar, cu cât mulțimea actualizărilor crește numeric, cu atât respectarea cerințelor nucleice și intuiția devin contradictorii. Altfel spus, cu cât explicația este mai extinsă, cu atât obiectul primar, ca substrat generativ, va fi mai redus, întrucât se va crea o înțelegere în marginea lui, străină de el.

Dacă admitem că obiectul dinamic este impulsul declanșator pentru semioză, el rămâne în afara semiozei propriu-zise. Or, în virtutea Primeității, este știut că un obiect în afara oricărui sistem nu poate exista decât ca potențialitate, ca sistem în sine izolat. În calitate de observatori empirici, nu-i putem vedea potențialitatea, sistemul în sine, ci doar actualizarea în cadrul unui sistem mai amplu. Astfel, nu putem concepe întru totul lumea în care trăim deoarece nu o putem urmări în relaționare cu alte lumi, comparabile în dimensiune și funcționalitate.

Urmărind un exemplu, dacă am avea un singur cuvânt rămas de la o limbă istorică dispărută și, prin urmare, nu am avea sistemul limbii din care face parte, nu i-am recunoaște potențialul semnificațional, pentru că nu putem accesa actualizările sistemice pe care le-a cunoscut în uz. Morfodinamica, văzută ca raport între potență și actualizare, poate reface, măcar parțial, drumul dinspre actualizări înspre potențialitate. Pornind de la raporturile în actualizare, se pot reface o parte din raporturile interne ce animă obiectul. Dacă vom considera *Odiseea* lui Homer drept un obiect dinamic, iar *Ulise* de Joyce un semn creat pe baza ideii de Odisee homeriană, vom observa că obiectul nemijlocit din semn va prezenta doar câteva nervuri subiacente, fiind complet transformat în semn. Procesul de semioză este însă parțial „reversibil”, mai ales că, în acest caz, obiectul dinamic este, la rândul lui, un alt semn, constituit pe baza unei alte semioze. Ambele semne sunt un exercițiu de imaginație, întrucât realitatea obiectiv-istorică nu poate fi considerată drept obiect dinamic veritabil care să le fi determinat apariția.

Potențialul semnelor este, așadar, o construcție fractală. Conținuturi noi sunt relevate la altă scară, având la bază însă aceeași funcție generativă. Rezultă un proces continuu productiv, o natură activă nelimitată a semnului, deoarece limitele nu par a fi tangibile, fapt demonstrat de deschiderile cognitive operate de inteligențele științifice/observatori. Semioza lui Peirce este fractală prin tentativa de cuprindere a totului conceptual într-o emanație ce pare un fapt colateral al efortului preliminar. Această regăsire a conștiinței în ceva nou reprezintă o adâncire, o ancorare în straturile adânci ale realității, fapt intuit dacă am propune conceptul de „obiect final” către care s-ar răsfărâge întreaga desfășurare a semiozei. În ceea ce privește seria interpretanților, semioza este perfectă în măsura în care conștiința este angajată permanent în jocul interpretării. O idee interpretantă, spune Peirce, „care a fost determinată într-o conștiință individuală nu determină un semn exterior, ci conștiința este anihilată sau pierde orice amintire sau alt efect semnificativ al semnului, atunci devine absolut imposibil să se afle dacă a existat vreodată o astfel de idee în acea conștiință” (1990, 275).

Ideea neexteriorizată devine o entitate secătuită de puterea reconfigurării. De exemplu, dacă avem propoziția „Viața este scurtă.”, ne putem gândi la o multitudine de sensuri ale propoziției, dar nu în același timp. În interpretare, am fi îndreptățiți să spunem că cel care a rostit-o crede că viața este scurtă. Dar dacă acesta spune „Viața este scurtă. Unii așa cred. Eu nu cred asta.”, nu mai suntem îndreptățiți la afirmația noastră anterioară. Cu alte cuvinte, propoziția „Viața este scurtă.” din textul al

doilea nu are sens, ci doar substanțe de semnificate captate într-o gramatică extinsă dincolo de gramatica propoziției și face parte dintr-o intenție comunicativă pe care, singură, nu o îndeplinește. Prin urmare, înțelesul unui text nu este reprezentat de suma înțelesurilor unor fragmente de text, ci de configurația în care sunt prinse fragmentele. Cu alte cuvinte, înțelesul textului (interpretantul imediat) se creează în morfodinamica obiectului textual.

În eseu viitor, ne propunem extinderea acestei problematice, discutând, inclusiv pe baza exegezei asupra operei peirceiene, clasificarea semnelor și implicațiile asupra definirii creativității culturale, în raport cu specificul limbajului ca activitate de cunoaștere.

References:

- Barbu, Ion. 1920. „Opera de artă concepută ca efort de integrare”. *Umanitatea* I (3-4): 185-189.
- Boutot, Alain. 1997. *Inventarea formelor. Revoluția morfologică* [Traducere de Florin Munteanu]. *Spre un neo-aristotelism matematic* [Traducere de Emil Bazac]. Nemira.
- Heidegger, Martin. 2012. *Ființă și timp*. Traducere de Gabriel Liiceanu și Cătălin Cioabă. Humanitas.
- Herțeg, Bogdan. 2012. *Avangarda filosofiei limbajului: cunoașterea și limbajul poetic*. Efes.
- Peirce, Charles Sanders. 1990. *Semnificație și acțiune*. Traducere de Delia Marga. Humanitas.
- Saussure, Ferdinand de. 1998. *Curs de lingvistică generală*. Traducere de Irena Izverna Tarabac. Polirom.
- Vîlcu, Dumitru-Cornel. 2013-2014. „Language, Signs and the Direction of Time(s)”. *Energieia. Online-Zeitschrift für Sprachwissenschaft, Sprachphilosophie und Sprachwissenschaftsgeschichte* 5: 92-99.
- Wittgenstein, Ludwig. 2005. *Caietul albastru*. Traducere de Mircea Dumitru, Mircea Flonta și Adrian-Paul Iliescu. Humanitas.

BIONOTE:

Cristian Pașcalău is a lecturer dr. at the Department of Romanian Language, Romanian Culture and Civilization, and General Linguistics, Faculty of Letters, University of Babeș-Bolyai. He published several studies on cultural semiotics, the universes of discourse, prescriptive grammar of Romanian language, lexicology, and semantics. His academic interests include: linguistics and philosophy of language, cultural semiotics, lexicology, and semantics.